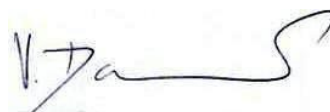

Vážený čtenáři,

dostává se Vám do rukou první číslo tohoto dvuměsíčníku v letošním roce. Připravili jsme pro Vás další informace o bezplatné právní pomoci v České republice. V tomto čísle Vás seznámíme s věcným záměrem zákona o BPP, který je v současné době připravován Ministerstvem spravedlnosti ČR. Koordinátorka Pro Bono centra, Mgr. Veronika Kristková, Vám představí modely pro bono služeb ve světě a v České republice.

Bulletinem chceme přispět k tomu, aby se otázka právní pomoci pro potřebné dostala do širšího povědomí. Rádi bychom oslovili ty, kteří právní pomoc poskytují, i ty, kteří mohou svými kroky přispět k tomu, aby i v České republice vznikla právní úprava důstojná demokratického právního státu.

Mgr. Vítězslav Dohnal

ředitel Public Interest Lawyers Association

**Více informací je možno nalézt na webových stránkách PILA,
www.bezplatnapravnipomoc.cz a www.probonocentrum.cz.**

Podpořeno Nadací Open Society Fund Praha a grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

nadace rozvoje
občanské společnosti

Bezplatná právní pomoc, státem zajišťovaná právní pomoc a pomoc pro bono

Pojem „bezplatné právní pomoci“ není přesný. Právní pomoc, která je poskytována potřebným, **není nikdy bezplatná**. Její bezplatnost se vztahuje k osobě, které je tato právní pomoc dána – potřebný za její poskytnutí neplatí. Ale právní pomoc je vždy někým placena. Může to být advokát, který za pomoc platí hodnotou svého volného času (**pro bono právní pomoc**), může to být stát, který poskytuje vymezené skupině pomoc prostřednictvím profesionálů, které platí, tzv. **státem zajišťovaná právní pomoc**.

Mnohdy se na hrazení této právní pomoci podílí zčásti i sám potřebný. V některých státech rovněž existuje odstupňované placení za tento typ právní pomoci podle příjmové a majetkové úrovně žadatele,¹ a tak i z tohoto důvodu pojmenování bezplatná právní pomoc není zcela výstižné.

V České republice zatím neexistuje komplexní úprava bezplatné právní pomoci. Její poskytování je roztržštěné a zahrnuje v sobě jak státem zajišťovanou právní pomoc, tak pro bono aktivity a aktivity hrazené z jiných zdrojů než státních.

Obrysy nového zákona o bezplatné právní pomoci jsou na světě

Závěrem roku 2008 Ministerstvo spravedlnosti zveřejnilo návrh tezí nového zákona o bezplatné právní pomoci (dále jen „zákon o BPP“). V návaznosti na to započalo s přípravou věcného záměru nového zákona, který byl před několika dny zveřejněn.² Dnes již víme, kterým směrem se hodlá ministerstvo na poli bezplatné právní pomoci ubírat. Záměrem tohoto článku je seznámení a letmé kritické zhodnocení jednotlivých bodů současné podoby návrhu věcného záměru zamýšlené nové právní normy.

Způsob promítnutí navrhovaných změn do právního řádu

Otázka, kterou legislativní technikou by měly být provedeny změny v systému BPP, byla již řešena na jednání pracovní skupiny k zákonu o BPP v roce 2008. Navrhovanými variantami byla novelizace dosavadních platných právních předpisů nebo příprava samostatného zákona. Vzhledem k tomu, že právě roztržštěnost práva BPP je jedním z neduhů, jimž systém BPP trpí, byla jednoznačně zvolena varianta přípravy samostatného zákona. Ten bude zahrnovat úpravu celého systému a novelizuje dotčené předpisy³ tak, aby byly v souladu s novým zákonem. Toto považujeme za správnou volbu - jak z pohledu právně erudovaných osob, tak pro občany.

¹ srov. poskytování právní pomoci v Nizozemí Škop, M., Státem zajišťovaná právní pomoc, Via Iuris III/2005, str. 49, dostupné tamtéž.

² první verze návrhu věcného záměru již existuje, prozatím s ní byli seznámeni členové pracovní skupiny, která byla pro přípravu zákona o BPP na ministerstvu zřízena.

³ Jde o občanský soudní řád, soudní řád správní, zákon o advokacii.

Pojem právní pomoci

Právní pomoc podle zákona o BPP má mít nově úroveň základní a úroveň rozšířenou. Za základní úroveň právní pomoci se považují jednodušší úkony, zejména konzultace a porady vedoucí k nalezení nejvhodnějšího řešení právního problému, a sepisování listin. Tato právní pomoc má být poskytována oprávněným žadatelům (o nich níže), a to i před zahájením řízení před soudem/jiným státním orgánem. Skutečnost, že bude pomoc poskytována i před zahájením řízení – a nejen soudního - je klíčovým a velmi pozitivním posunem.

Do rozšířené právní pomoci spadají služby, které přesahují rámec základní úrovně právní pomoci – jde o zastupování před soudem nebo jiným státním orgánem. Rozšířená právní pomoc se má poskytovat v řízení před soudy, ale i v řízení před všemi orgány činnými v trestním řízení, jakož i v řízení před jinými orgány veřejné správy. Rozšíření BPP na správní řízení je dalším výrazným kladem návrhu.

Oblasti poskytování právní pomoci

Základní i rozšířená právní pomoc se nebudou lišit jen druhem právních služeb, ale také oblastmi práva, ve kterých se poskytují. Je to dáno skutečností, že oba druhy právních pomoci budou mít odlišný účel – první bude spíše preventivního charakteru. Základní pomoc by měla pomáhat předcházet problémům, jejichž řešení dnes většinou závisí na výsledku řízení před soudem a jinými orgány veřejné správy. Rozšířená pomoc bude zaměřena na pomoc v řízení před soudy a orgány veřejné správy – jedná se o pomoc, která je náročnější z hlediska finančního i co se týče nároků na kvalifikaci subjektu poskytující právní pomoc.

V základní úrovni bude proto pomoc poskytována pravděpodobně ve všech oblastech právního řádu ČR. Pokud budou některé oblasti práva z pomoci vyloučeny, předpokládá se, že tak bude učiněno negativním výčtem. Rozšířená právní pomoc nebude pokrývat případy obligatorního zastoupení v trestním řízení, které zůstane upraveno výhradně trestním řádem.⁴

Návrh věcného záměru zahrnuje drtivou většinu oblastí právního řádu, což je jednou z jeho nejpozitivnějších změn. Otázkou zůstává, zda se podaří všechny tyto oblasti prosadit, zejména, zda se podaří prosadit pomoc v řízení před orgány veřejné správy.

Poskytovatelé právní pomoci

Návrh počítá s principem plurality poskytovatelů, principem povinného a dobrovolného zapojení do systému a principem registračním. Nově by měly poskytovat právní pomoc ty subjekty, které budou zapsány do zvláštního registru vedeného Ministerstvem spravedlnosti prostřednictvím okresního soudu, v jehož obvodu sídlí. Systém předpokládá povinné členství čekatelů na právnické profese (advokátní koncipienti, notářští koncipienti). Jejich zapojení do systému by se mělo stát součástí jejich „vzdělávání“. Dosud nevyjasněnou otázkou zůstává, zda mezi právními čekateli budou také justiční čekatelé. Vyskytla se námitka, že pokud by poskytovali pomoc, mohli by být v dalším řízení jako budoucí soudci podjatí. Zda se stanou součástí systému, za jakých podmínek či nikoli bude ještě předmětem diskuse. Advokáti jako klasičtí poskytovatelé právní pomoci se budou moci do systému zapojit dobrovolně. Dalšími subjekty, kterým by podle nového zákona o BPP mělo být umožněno poskytovat právní pomoc, jsou neziskové organizace a dále právní kliniky při právnických fakultách.

Rozšíření okruhu subjektů, které patří mezi poskytovatele BPP považujeme za další významný přínos návrhu. Pluralita poskytovatelů je krok, kterým se vydala kupříkladu Anglie a Maďarsko. Přestože základním prvkem systému nadále zůstávají advokáti, budou se moci dobrovolně zapojit i subjekty, které jsou již v dnešní době významným poskytovatelem právní pomoci v oblastech, které nejsou „parketou“ advokátního stavu. Tím jsou například věci azylu a uprchlictví, oblasti environmentální, domácího násilí, zdravotnického práva a dalších.

Aby výše uvedené subjekty mohly poskytovat bezplatnou právní pomoc, musí se zaregistrovat do již zmíněného registru. Povinně zapisované subjekty (právní čekatelé) budou mít povinnost poskytovat právní pomoc v rozsahu, který by měl být vymezen celkovým počtem hodin za celou dobu svého

⁴ srov. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

„čekatelství“. Ostatní subjekty se mohou rozhodnout, zda se do systému zapojí. Zapsáním do registru jim vznikne povinnost tuto právní pomoc poskytovat. Pro neziskové organizace a právní kliniky budou platit další podmínky, například kvalifikovaný dozor nad činností, zajištění místa a osob pro poskytování pomoci či předložení smlouvy o pojištění.

Všechny subjekty budou povinny určit, kterou právní pomoc budou poskytovat – zda základní, nebo základní i rozšířenou. Musí určit oblast práva, ve které budou právní pomoc poskytovat a časový rozsah, ve kterém se hodlají poskytování právní pomoci věnovat.

Registraci bude možné zrušit ze zákonem stanovených důvodů. Mezi důvody k vyškrtnutí bude zajisté patřit porušování podmínek registrace. To však bude předmětem dalších prací na návrhu, které všechny procesní podrobnosti zkonkrétní.

Příjemce právní pomoci

Okruh příjemců právní pomoci vymezuje návrh věcného záměru tak, že jde o fyzické a právnické osoby, která splní podmínky dle tohoto zákona. Měřítko oprávněnosti žadatele o právní pomoc bude založeno na výši příjmu. Žadatel o právní pomoc bude oprávněn, nepřesáhne-li jeho měsíční příjem částku životního minima. Některé osoby budou oprávněny o právní pomoc žádat, aniž by musely výši příjmu prokazovat – například osoby bez domova či ty, které zažily tzv. „osobní bankrot“, a bylo jim přiznáno oddlužení.

Výčet skutečností, které opravňují k poskytování právní pomoci, může doznat změn a mohl by se rozšířit nad uvedené případy o osoby pobírající starobní důchod a přesahující určitou věkovou hranici. V této části bychom považovali za žádoucí, aby kromě zákonem daných kritérií zůstala možnost přiznat právo na BPP i v jiných případech, pokud k tomu soud shledá jiné důležité důvody.

Řízení o přiznání právní pomoci

V závislosti na rozdělení právní pomoci na základní a rozšířenou se právní pomoc bude „přiznávat“ dvojím způsobem.

Pokud bude žadatel (a potenciální příjemce) potřebovat pomoc pouze základní, obrátí se sám přímo na poskytovatele právní pomoci (tedy subjekt zapsaný v registru) – např. advokáta nebo občanské sdružení, které poskytuje v dané věci právní pomoc. Pokud žadatel žádný takový subjekt v okolí nenajde, obrátí se na nejbližší okresní soud, který ho nasměruje na vhodného poskytovatele. Pokud vybraný poskytovatel odmítne žadateli právní pomoc poskytnout, určí poskytovatele okresní soud. Žadatel bude mít povinnost prokázat poskytovateli, že je oprávněn k základní pomoci prostřednictvím zjednodušeného prokazování skutečností (mělo by jít například o doklad příjmů, čestná prohlášení a další).

Pro oblast rozšířené právní pomoci návrh počítá s tím, že řízení o jejím přiznání bude s ohledem na její finanční a kvalifikační náročnost složitější. O jejím přiznání již nebude rozhodovat poskytovatel, ale okresní soud na základě žádosti. V žádosti bude žadatel prokazovat své neuspokojivé majetkové a příjmové poměry, stejně jako skutečnost, že jde o právní spor, který není zcela bezúčelný. Výčet podmínek, které musí žadatel splňovat, se může ještě rozšířit, ale podle nás by výčet samotný neměl být nepřiměřenou překážkou přístupu k právní pomoci. Žadatel bude moci v žádosti určit, kterého poskytovatele by mu měl soud ustanovit.

Soud a za něj jednající vyšší soudní úředník bude o rozšířené právní pomoci rozhodovat usnesením, jež bude povinen vydat v krátké lhůtě. V rozhodnutí stanoví, kdo tuto pomoc obdrží (logicky se tím myslí označení žadatele), o jaký druh pomoci půjde (například zastupování před soudem/jiným správním orgánem) a kdo bude poskytovatelem (zda advokát, právní poradna či např. právní klinika) a to podle povahy věci.

Je samozřejmě možné, a v případě fungování systému bude docházet k situacím, že okresní soud požadovanou právní pomoc nepřizná. Předběžný návrh s touto situací počítá a opravňuje žadatele k podání opravného prostředku ve formě odvolání k předsedovi senátu. Pokud toto odvolání nebude úspěšné, může se žadatel odvolat k soudu druhého stupně.

Financování

Financování celého systému je to, s čím celý systém stojí a padá. Proto není jisté, zda současná koncepce návrhu bude koncepcí finální. Systém jako celek bude financován zejména z veřejných rozpočtů a především ze státního rozpočtu. Financování jednotlivých poskytovatelů základní právní pomoci bude prováděno dvěma způsoby. V první řadě regulačním poplatkem ve výši 150 Kč od příjemců pomoci přímo poskytovatelům. K tomu budou mít poskytovatelé nárok na náhradu od státu za každou poradou přesahující 30 minut, a to ve výši 200 Kč (pokud pomoc přesáhne 6 hodin, zvýší se náhrada na 600 Kč)

Za poskytování rozšířené právní pomoci bude náležet poskytovatelům náhrada od státu podle tarifu vydaného Ministerstvem spravedlnosti.

Na financování právní pomoci se podle návrhu bude podílet i poražená protistrana. Soud přizná náklady právní pomoci přímo poskytovateli, který poskytoval pomoc úspěšnému příjemci. Poskytovatel tak již nebude moci požadovat náhradu nákladů po státu. Tato náhrada by se vypočítala podle výše zmíněného tarifu.

Nad příjemci právní pomoci bude viset Damoklův meč, jestliže v žádosti uvedou nepřesné nebo nesprávné údaje. Pokud to příslušný soud zjistí, může i bez návrhu uložit příjemci pomoci, aby uhradil zcela nebo zčásti náklady státu na již vynaloženou právní pomoc.

Způsob financování systému v této podobě je podle nás jasným krokem vpřed. Na jednu stranu se bezprecedentně rozšíří okruh oprávněných osob. Na druhé straně se objeví i spoluúcast oprávněných, neúspěšných protistran ve sporu a odlišné, respektive mnohem nižší finanční nároky poskytovatelů vůči státu vyplývající ze zvláštního tarifu pro systém bezplatné právní pomoci.⁵ Podle nás by financování tohoto systému mělo probíhat maximálně transparentně a ministerstvo by mělo být od soudů nebo přímo poskytovatelů informováno v únosné míře o finančních a časových nákladech na úkon či na případ pro potřeby úprav financování a důslednější kontrolu.

Kontrola kvality činnosti poskytovatelů

Systém poskytování právních služeb nemůže dostát svému přídomeku „komplexní“ bez dohledu a kontroly nad poskytovateli. U členů advokátní komory a členů dalších profesních samospráv (notářská komora, exekutorská komora) návrh ponechává kontrolní úlohu samosprávám. U ostatních subjektů, které budou poskytovat právní pomoc, bude kontrolu vykonávat okresní soud, který rozhodl o jejich registraci. Poskytovatelé budou povinni vést evidenci poskytnutých právních služeb – rozsah, druh služby a adresáty této služby. Ministerstvo spravedlnosti bude vykonávat dohled nad poskytovateli v obou úrovních právní pomoci jak ex offio, tak na základě podnětu fyzických a právnických osob. Aby mohl provádět efektivní kontrolu, bude mít právo požadovat vysvětlení od poskytovatele právní pomoci i na vyjádření se k věci, která se stala předmětem dozoru. Zaměstnanci ministerstva budou moci nahlížet do spisů a listin, pořizovat si z nich výpisy a kopie. Pokud ministerstvo nebude považovat vyjádření nebo vysvětlení za nutná či dostatečná, budou moci zaměstnanci ministerstva také vstupovat (samozřejmě za podmínky předchozího oznámení) za účelem kontroly do místností, ve kterých poskytovatelé poskytují právní pomoc. Výsledkem kontroly u poskytovatele bude protokol, který shrne celý průběh kontroly.

Závěrem

Návrh zveřejněný ministerstvem spravedlnosti je podle nás nadějným a poměrně ambiciózním konceptem, který se snaží reagovat na většinu neduhů dnešního systému bezplatné právní pomoci. Achillovou patou systému se může stát nepromyšlené nebo demotivující financování, ale také přílišná nákladnost, která může vést k politické neprůchodnosti návrhu zákona. Předmětem diskusí

⁵ pozn. autora – záměrem vyhlášky náhradách nákladů na právní pomoc poskytovatelům bude snížit nároky na státní rozpočet, které by v případě aplikace advokátního tarifu a vyhlášky 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, byly neúnosné.

se velice pravděpodobně stane i způsob kontroly kvality poskytované pomoci subjekty jinými než advokáty. Návrh, tak jak byl zveřejněn, není ani zdaleka finální, takže vynášení kategorických soudů nad ním není na místě. V dalších diskusích a v rámci připomínkového řízení se jistě objeví celá řada výhrad vůči návrhu, na které budou muset zpracovatelé reagovat. To je naprosto přirozené, zvláště pokud je zákon připravován transparentním způsobem, který zvolilo Ministerstvo spravedlnosti. Doufejme, že se při vzájemné výměně názorů podaří nastavit systém, který bude administrativně nenáročným, pružným, efektivním a nákladově přiměřeným. Je třeba mít při přípravě na paměti pravidlo, že ďábel (neefektivnost) se skrývá v detailech.

Potřebujete právní pomoc? Nemáte peníze na advokáta? Nevíte kam se obrátit a jak o právní pomoc požádat?

www.potrebujipravnik.cz

Nový web a poradna dostupnosti právní pomoci pro veřejnost

Public Interest Lawyers Association

Projekt je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci [Finančního mechanismu EHP](#) a Norského finančního mechanismu prostřednictvím [Nadace rozvoje občanské společnosti](#).

Modely organizace pro bono právních služeb ve světě a u nás

Tento článek vznikl výběrovým překladem textu srovnávacího výzkumu pro bono právních služeb zpracovaného pro **Open Society Justice Initiative**, k dispozici u *Open Society Justice Initiative, Open Society Institute, Budapešť* (www.justiceinitiative.org). *Public Interest Lawyers Association* (www.pilaw.cz) děkuje *Open Society Initiative* za poskytnutí materiálu.

překlad: Mgr. Veronika Kristková LL.M.

Článek se zabývá srovnáním různých modelů organizace pro bono právních služeb – tj. především různých způsobů, jak se pro bono požadavky dostávají k advokátům poskytujícím pro bono právní služby. Článek srovnává výhody a nevýhody jednotlivých modelů.⁶

Clearinghouse

Clearinghouse je běžný model organizace pro bono právních služeb, jehož funkcí je posuzování žádostí o poskytnutí pro bono právních služeb a oslovování advokátů nebo právních firem ochotných poskytovat pro bono právní služby s těmito konkrétními žádostmi. Klienti se mohou na clearinghouse obracet buď přímo, nebo případy jednotlivých klientů posílají clearinghousu nevládní organizace, právní kliniky, komunitní poradenská centra, advokátní komora, soud nebo jiné místo, které klient nejprve kontaktuje. Poté, co se advokáti nebo právní firmy zapojí do sítě spolupracovníků clearinghousu, clearinghouse zjišťuje, v jaké oblasti mají zájem poskytovat pro bono služby, jejich odbornou specializaci a časové možnosti. Clearinghouse udržuje databázi těchto informací a na jejich základě oslovuje zapojené advokáty a právní firmy s vhodnými žádostmi o poskytnutí pro bono právních služeb. Alternativně clearinghouse informuje o přijaté žádosti všechny advokáty zapojené do sítě clearinghousu a předá klienta advokátovi, který projeví o žádost zájem. Tento způsob využívá například organizace *Abogados Voluntarios* v Argentině.

Organizace provozující clearinghouse mohou být nezávislé nevládní organizace jako například *Public Interest Law Clearing Houses* (PILCHs) v Austrálii. Jejich aktivity často zahrnují i podporu kultury poskytování pro bono právních služeb. *Pro Bono* v Brazílii a *Fundación Pro Bono* v Chile jsou příklady takové kombinace modelů. Obojí organizují akce k podpoře pro bono a zároveň oslovují s žádostmi o poskytnutí pro bono právních služeb advokáty zapojené do jejich clearinghousu. Rovněž některé profesní organizace založily clearinghouse. *Bar Pro Bono Unit* v Anglii a Walesu a *Pro Bono Commission of the Colegio* v Buenos Aires jsou clearinghousy spravované advokátními komorami.

Pro posouzení toho, zda klient a jeho případ splňují stanovená kritéria a zda se klient kvalifikuje pro služby clearinghousu je pravidlem vyplnění žádosti klientem. Posuzuje se, zda příjem a majetkové poměry klienta jsou pod nebo nad určitou hranicí. Vzhledem k tomu, že se většinou pro bono definuje jako bezplatná pomoc těm, kteří by si nemohli právní pomoc jinak dovolit, jsou často posuzovány příjmy a majetkové poměry žadatele, aby se zjistilo, zda klient nemá prostředky na to, aby hradil služby advokáta. V oblastech, kde existuje silný systém právní pomoci financované státem, mnoho organizací nechce plýtvat svými zdroji a poskytovat právní pomoc těm, kteří se kvalifikují pro státem financované bezplatné právní služby. V Anglii a Walesu většina pro bono klientů musí prokázat, že požádali o bezplatnou právní pomoc v rámci státem financovaného systému a byli

⁶ Autorkou úvodu je překladatelka

odmítnuti. A to buď proto, že jejich příjem překračuje stanovenou hranici, nebo protože se jejich případ týká právní oblasti, ve které stát bezplatné právní služby neposkytuje, například v oblasti pracovního nebo rodinného práva. Organizace rovněž posuzují případ z meritorního hlediska, tzn. zda problém klienta je možné řešit soudně.

Model clearinghousu poskytuje mnoho pobídek pro zapojené pro bono advokáty.⁷ Proces posuzování šetří pro bono advokátům čas, který by jinak ztráceli tím, že by sami procházeli předem neposouzené žádosti o pomoc a hledali, která odpovídá jejich zájmu a specializaci. Pokud je obdržená žádost posouzena advokátem, který dané právní záležitosti rozumí, clearinghouse může zpracovat jasné a konzistentní shrnutí případu. Tak opět šetří čas pro bono advokátům tím, že jim umožní rychle projít hlavní body případu a posoudit, zda jsou ochotní se požadavku ujmout. Formuláře vytvořené *Project Managers v LawWorks for Community Groups* v Anglii a Walesu také pomáhají pro bono advokátům zhodnotit, zda daný případ nevede ke střetu zájmů. Pro bono advokáti, kteří se chtějí věnovat „*public interest*“⁸ případům, mohou být závislí na *public interest* clearinghouse jako je *PILCH*, který vyloučí případy bez širšího dopadu na společnosti.

Organizace, které provozují pro bono systém založený na modelu clearinghouse, by měly vytvořit síť pro bono advokátů s různými zájmy a oblastmi specializace. Rozsáhlá síť pro bono advokátů zvyšuje šanci, že se pro každou žádost najde někdo, kdo bude mít čas a zájem pomoci. Organizace by měly podle klientské základny posoudit, ve kterých právních oblastech jsou pro bono právní služby nejvíce potřebné, a to na základě výzkumu v komunitách nebo spoluprací s místními nevládními organizacemi. Školení v těchto oblastech, nabízená zapojeným pro bono advokátům, mohou podpořit pro bono advokáty k přijetí případů, u kterých je největší potřeba pro bono pomoci, namísto poskytování pomoci požadavkům, které jsou „sexy“ a „high profile“. Místní organizace specializující se v oblastech jako je domácí násilí nebo pracovněprávní problematika mohou být ochotné proškolit pro bono advokáty zapojené do systému clearinghousu.

Mnoho clearinghousů vyžaduje po advokátech zapojených do systému roční členský poplatek, z kterého je organizace financována. Za tento poplatek získají členové výhodu toho, že požadavky procházejí prvotním posouzením, přístup k publikacím, newsletterům a právním informacím na stránkách organizace clearinghouse. Administrativní náklady organizace závisejí na její velikosti a na kvalifikaci jejích zaměstnanců. Ideálně by měl posuzovat žádosti a zpracovávat stručné popisy případů advokát, protože žadatelé ve většině případů nejsou schopni formulovat pro advokáty své požadavky tím nejefektivnějším způsobem. Organizace může snížit náklady, pokud motivuje subjekty, které požadavky posílají, aby provedly prvotní právní zpracování požadavku.

Některé clearinghousy, zvláště ty, které jsou organizovány profesními organizacemi, ukončí kontakt s klientem poté, co se případu ujme pro bono advokát. Mohou požadovat pouze oznámení výsledku případu po jeho skončení. Jiné organizace zůstávají v kontaktu s klientem i pro bono advokátem po celý průběh procesu, nabízejí pomoc a monitorují postup případu. Argentinská *Abogados Voluntarios* umožňuje zapojeným advokátům informovat organizaci o vývoji převzatých případů prostřednictvím webových stránek „*Virtual Writing Desk*.“ Zapojený advokát se přihlásí na zabezpečenou stránku a v příslušné sekci zadá informaci o případu, která je potom přístupná ostatním zapojeným členům. To zaručuje organizaci nejen průběžnou informovanost o vývoji případů, ale také poskytuje možnost sdílet informace a spolupracovat v rámci sítě advokátů.

⁷ Pro bono advokát – je v tomto překladu používán jako advokát poskytující pro bono (bezplatné) právní služby a dobrovolně se zapojil do určitého systému zprostředkovávání pro bono služeb advokátů (pozn. překladatele)

⁸ „*Public interest law*“ se do češtiny zpravidla překládá jako právo veřejného zájmu. Vzhledem k tomu, že tento termín je v českém právním řádu zavádějící, byl v textu ponechán anglický výraz (pozn. překladatele).

Čistě dobrovolný model

Čistě dobrovolný model je variantou clearinghouse. V rámci tohoto modelu organizace působící v komunitách posílají individuální případy organizaci, která žádost zahrne do svého systému, ze kterého si její pro bono advokáti vybírají případy podle svých zájmů a zkušeností. Organizace nepropojuje individuální případy s jednotlivými advokáty, ani případy pečlivě neposuzuje. Pracovníci popíší případ ve standardizovaném formuláři a poté ho zařadí do systému podle právní oblasti nebo problému, kterého se týká. Tento organizační model je praktický, pokud je žádostí o pomoc velké množství, zejména pokud se žádosti týkají podobných právních oblastí, díky čemuž by jejich posuzování bylo obtížné a relativně arbitrární. Organizace nekontaktuje pro bono advokáty, když obdrží novou věc, ale seznámí advokáty se systémem registrace žádostí a nechává je, aby si žádosti sami prošli a hledali vhodné případy. Například, *The Free Representation Unit* ("FRU") ve Velké Británii nepoužívá systém oslovování s jednotlivými případy, výběr případu je zcela dobrovolný a pro bono advokáti si jej sami vybírají. Pro bono advokáti procházejí všechny případy, které byly organizaci zaslány, nebo případy určitého typu, vidí celou škálu kauz, které jsou "na skladě."

Naproti tomu ve standardním modelu clearinghouse organizace předkládá pro bono advokátovi pouze určité případy podle jeho zájmu a odbornosti. V čistě dobrovolném modelu mají tedy pro bono advokáti větší svobodu zvolit si, kterým případem se zabývat, ale také stráví více času pročítáním případů, které pro ně nejsou vhodné. Pokud případy nejsou posuzovány z věcného hlediska, pro bono advokáti mohou ztrácet čas na případech, které nemají velkou šanci na úspěch nebo nemají velký společenský dopad. Někteří pro bono advokáti mohou být touto zkušeností frustrováni a mohou odmítat v budoucnu pro bono práci. Někteří jsou přesvědčeni, že přístup ke spravedlnosti pro všechny je důležitý a budou nabízet své služby bezplatně, přestože pravděpodobnost úspěchu je malá a věc se týká čistě individuálního zájmu.

Tento model může přinášet další těžkosti. Komunitní poradenská centra nebo jiné organizace, které posílají případy, nemusejí vědět, zda se určitého případu některý pro bono advokát ujal. Popis případu může viset v nabídce nekonečně dlouho. Organizace mohou váhat posílat případy klientů, pokud nedostanou dobrou zpětnou vazbu nebo není vytvořen komunikační mechanismus k jejich informování v určité lhůtě o tom, zda se případu pro bono advokát ujal. Staré věci, kterých se nikdo neujal, mohou být odkázány k poskytnutí pomoci zpátky poradně nebo jiné pro bono organizaci. Organizace by měla umožnit pro bono advokátům účastnit se vzdělávacích seminářů, přístup k vzdělávacím materiálům a poskytnout jim možnost mentoringu,⁹ zejména pokud jejich práce nepodléhá supervizi, protože tento typ modelu může přitahovat relativně nezkušené právníky.

Propagující organizace

Čistě propagující organizace nepřijímají žádosti ani neposílají klienty k pro bono advokátům. Namísto toho tyto organizace usilují různými způsoby o podporu pro bono kultury v rámci profese. Jejich aktivitami je pořádání konferencí, propagování pro bono, udílení cen za pro bono práci, vytváření zdrojů usnadňujících práci advokátům, poskytujícím pro bono služby, podpora vztahů mezi advokáty a nevládními organizacemi působícími v komunitách, nabídka seminářů v právních oblastech, ve kterých je často třeba pro bono pomoci, práce s organizacemi, které posílají klienty a právními firmami a koordinace jejich služeb. Čistě propagující organizace jsou *National Pro Bono Resource Centre a Voluntas* v Austrálii, *Pro Bono Institute, Vance Center a ABA Standing Committee on Pro Bono and Public Service* ve Spojených Státech; a *LawWorks Students* v rámci *Solicitors Pro Bono Program (SPBG)* v Anglii a Walesu. Tyto organizace nemají síť pro bono advokátů, ale pracují s profesí jako celkem nebo se specifickými cílovými skupinami jako jsou velké komerční právní firmy nebo studenti práv. Mohou se zabývat také koncepčními pracemi jako je např. vytvoření vládních pobídek k pro bono, nebo posuzováním legislativy, která má dopad na advokáty pracující pro bono.

⁹ Možnost supervize nebo konzultace se zkušeným advokátem, v případě, že si dobrovolník není jistý právním postupem v případě (pozn. překladatele)

Financování takové organizace může být obtížné zejména proto, že čistě propagující organizace nemá na rozdíl od clearinghouse členskou základnu pro bono advokátů, od kterých by mohla získávat členský poplatek. Jiné organizace kombinují propagační aktivity nebo projekty s dalšími cíly. Jak *Instituto Pro Bono* v Brazílii, tak *Fundación Pro Bono* v Chile fungují jako clearinghousy, posuzují žádosti nevládních organizací o právní pomoc a zasílají tyto žádosti registrovaným členům, a zároveň oslovují firmy a pořádají konference k podpoře pro bono v rámci právníkové profese. *SPBG* ve Velké Británii primárně poskytuje podporu a poradenství pro bono advokátům a usiluje o vytváření koalic mezi profesí a komunitními organizacemi, ale zároveň také spravuje množství projektů pod značkou *LawWorks*, které propojují advokáty s klienty nebo dohlíží nad pro bono prací advokátů. *Lawyers for Human Rights* v Jižní Africe fungují jako nevládní organizace nebo „public interest law“ právní firma a podporují pro bono kulturu v rámci jihoafrické právníkové profese prostřednictvím své pro bono kampaně. Webová stránka *ProBonoUK.net* bude fungovat jako online databáze (viz. dále), v současné době organizace podporuje pro bono v rámci právníkové profese a informuje veřejnost hledající právní pomoc o možnostech, které se jí naskýtají.

Partnerství se soudy a komunitními organizacemi

Existuje mnoho modelů spolupráce mezi advokátní komorou a soudy nebo komunitními organizacemi. Takové partnerství zapojuje potencionálně velké množství advokátů do pro bono práce s relativně malými nároky na organizaci. *Ninth Circuit Court of Appeals Pro Bono Program* je jeden z mnoha příkladů soudem podporovaného programu, který propojuje pro bono advokáty s klienty před soudem. Je organizován a spravován prostřednictvím soudu, ale je závislý na advokátní komoře v hledání pro bono advokátů k převzetí zaslaných případů. Program funguje na základě náboru advokátů, kteří zastupují odvolatele před tímto soudem v komplikovaných případech. Poskytováním právní pomoci lidem, kteří by jinak řízením procházeli bez zastoupení, advokáti pomáhají klientům a zároveň získávají cenné zkušenosti v přípravě právních podání a ústní argumentaci a rovněž pomáhají soudu projednat případy efektivněji. Pro bono advokáti, kteří se do tohoto programu zapojí, vědí přesně kolik času věnují pro bono, protože poskytují pomoc v rozsahu určitého počtu hodin, aniž by museli souhlasit s převzetím případu od začátku do konce.

Komunitní poradenská centra a jiné organizace často vytvářejí partnerství s jednotlivými právními firmami, které sponzorují práci svých zaměstnanců v komunitní organizaci. Právní firma a poradenské centrum mohou spojit své síly a vytvořit pravidelnou poradnu, která je například otevřená jeden večer v týdnu. V takovém systému se v ní advokáti právní firmy dobrovolně střídají v poskytování právní pomoci v mnoha oblastech lidem z řad veřejnosti, kteří se na poradnu obrátí telefonicky nebo se přijdou poradit osobně. *SPBG Law Works Clinics* program propojuje právní firmy a zavedená poradenská centra a pomáhá právní firmám vytvářet svou vlastní poradnu. *Citizens Advice Bureaus* v Polsku rovněž spolupracují s pro bono advokáty z komory. Pro taková partnerství je velmi důležitá institucionální paměť, protože pro bono advokáti se stále mění. Klient pak může přijít do poradenského centra druhý den a muset vysvětlovat celou věc znovu.

Tento problém je možné překonat dlouhodobými stážemi pro bono advokátů v komunitních organizacích nebo jejich dočasným přiřazením na takovou pozici. Členské firmy *PILCH* v Austrálii přiřazují advokáty do *PILCH* na dobu tří až šesti měsíců, v průběhu této doby jsou tito advokáti placeni svou mateřskou firmou. Advokáti, kteří se poté vrátí do firmy, mohou fungovat jako mentoři ostatních zaměstnanců, kteří mají zájem poskytovat pro bono právní služby v podobných právních oblastech. Podobně velké korporace ve Spojených státech sponzorují stáže studentů práv nebo čerstvých absolventů, kteří dostávají plat od těchto komerčních firem, zatímco pracují po určitou dobu pro „public interest lawyers“ organizaci.¹⁰

¹⁰ Například *Equal Justice Works*, *Skadden Arps*, *Open Society*, and *Kirkland & Ellis* nabízejí příležitost pro absolvoující student práv pracovat v public interest organizaci po určitou dobu bez nákladů pro organizaci

„Public interest law“ organizace

Některé neziskové „public interest law“ organizace mají pro bono program. Tyto organizace si zpravidla drží své vlastní placené právníky, ale zároveň využívají pomoci pro bono advokátů. Organizace, které se zaměřují na „public interest law“, pomáhají znevýhodněným jednotlivcům nebo skupinám prostřednictvím individuální nebo strategické litigace, případně hromadné žaloby. Tyto organizace jsou financovány prostřednictvím darů, fundraisingu a v některých státech z odměn advokátů získaných jako náklady řízení v některých občanskoprávních věcech. „Public interest law“ právní firmy existují ve Spojených státech, ale jsou vesměs pokládány za neziskové organizace, které se liší od ostatních právních firem svojí misí, a proto i volbou případů.

Výhodou pro bono programu organizovaného prostřednictvím takové organizace je, že zaměstnanci jsou experty v dané oblasti a jsou schopní školit pro bono advokáty. Tím mohou zvyšovat odbornost v soukromém sektoru nutnou k převzetí podobných strategických případů v budoucnu. „Public interest law“ organizace mohou mít rovněž mnoho rozběhnutých případů, takže pro bono advokáti nemusejí čekat na to, až je osloví jiná nevládní organizace s žádostí o pomoc.

Lawyers for Human Rights (LHR) v Jižní Africe funguje vedle „public interest“ litigace (pozn. překladatele) také jako organizace propagující pro bono právní kulturu v rámci advokátní komory v Jižní Africe. Soukromí advokáti mohou pomáhat LHR pro bono. *New York Lawyers for the Public Interest (NYLPI)* ve Spojených státech fungují jako clearinghouse, přijímají a posuzují žádosti o pro bono pomoc a předkládají je své síti pro bono advokátů a právních firem.

Klinika právnické fakulty

Univerzitní kliniky nabízejí studentům skvělou příležitost zkombinovat své vzdělávání s poskytováním právních služeb nemajetným. Studenti kliniky se učí praktické dovednosti jako je vedení pohovoru s klientem, práce s právními informacemi a příprava právního podání. Nádavkem klinické vzdělávání vštěpuje nové generaci právníků přesvědčení o výhodách pro bono a směřuje je k tomu, aby se věnovali „public interest“ případům ve svých kariérách. Ačkoliv nucená účast na klinice nemusí mít žádný dopad na ochotu studentů pokračovat v pro bono práci po absolvování fakulty, studenti, kteří se pro účast na klinice rozhodnou dobrovolně, budou pravděpodobně považovat tuto zkušenost za velmi prospěšnou. V regionu střední a východní Evropy jsou kliniky velmi dobře rozvinuty v Polsku. Jižní Afrika má dlouhou a bohatou tradici klinického právního vzdělávání. Kliniky se rozvinuly i v Jižní Americe, zejména v Chile, „public interest law“ kliniku provozuje např. Univerzita v Palermu v Argentině.

Kliniky mohou být ideálním centrem pro rozvoj pro bono iniciativy. Zatímco studenti přebírají případy, vedou pohovory se svědky a připravují je, zpracovávají právní analýzy případu a dělají jiné přípravné práce, pro bono advokát může být díky tomu potom s případem rychle seznámen a zastupovat klienty u soudu. Pro bono advokáti také mohou trávit jeden nebo dva dny na klinice a proškolit studenty v určité oblasti nebo se také mohou zapojit formou supervize studentů kliniky (pozn. překladatele). Taková spolupráce je prospěšná jak pro studenty, tak pro potřebné klienty a může být dobrou příležitostí pro advokáty k navýšení poskytovaných pro bono služeb.

Online databáze

Příkladem online databáze je *Probono.net*. Pro bono advokáti se zaregistrují dle své specializace a poté výměnou za pro bono práci získají přístup k specializovaným informacím, které jim pomáhají v profesním rozvoji. Po počátečním vytvoření a startovních nákladech, je tento model relativně nenákladným způsobem, jak koordinovat velké množství pro bono advokátů. Organizace nemusí organizovat propagační akce a nemusí kontaktovat individuálně pro bono advokáty, když se objeví nový případ. Aktuální informace se vyvěsí na web a pro bono advokáti se na ni mohou podívat, kdy se jim to hodí. *Probono.net* model je decentralizovaný, takže firmy a skupiny „public interest“, které

se specializují v určitých oblastech, jsou odpovědné za udržování aktuálních informací, kalendáře akcí a popisů případů. Tvůrci původní *probono.net* v New Yorku měli představu, že bude sloužit jako předloha pro podobné iniciativy v dalších státech. Tvůrci ze Spojených států pomáhali vytvářet podobné iniciativy v Kanadě a Velké Británii. Tento model však funguje pouze v oblastech, kde je široký přístup k počítačům a spolehlivý internet.

Pro bono právní služby v České republice¹¹

V České republice jsou pro bono právní služby organizovány na základě modelu clearinghouse, který provozuje *Public Interest Lawyers Association* (dále *PILA*). *PILA* oslovuje právní firmy a advokáty s nabídkou zapojit se do clearinghousu (*Pro bono centrum*). Na *Pro bono centrum* se mohou obracet výhradně NNO s právními problémy svých nemajetných (nízkopříjmových) klientů nebo NNO se svými právními problémy a poptávkou po různých typech pro bono právních služeb. *Pro bono centrum* funguje tedy jako systém, který zprostředkovává volnou kapacitu zapojených advokátů poskytujících pro bono služby pro požadavky na bezplatné právní služby ze strany NNO. Zapojení NNO do projektu je současně garancí, že advokátním kancelářím budou nabízeny jen případy, u nichž je poskytnutí bezplatné služby odůvodněné a kde je pomoc advokáta účelná. Po obdržení žádosti o poskytnutí pro bono právních služeb požadavek posoudí koordinátor Centra, zda splňuje podmínky zprostředkování pro bono služeb. Základní podmínkou je, že se jedná o právní problém, že klient nemá finanční prostředky na úhradu služeb advokáta a nemůže získat právní pomoc jinak. *Pro bono centrum* nepřijímá žádosti z oblasti trestněprávní, s výjimkou právní pomoci poškozeným, a z oblasti obchodního práva. Koordinátor *Pro bono centra* poté, co požadavek posoudí a zařadí jej do systému, osloví s požadavkem konkrétního advokáta, zapojeného do systému, podle jeho odborné specializace, preferencí a aktuální vytíženosti. V případě převzetí žádosti advokátem *PILA* ve spolupráci se žadající NNO dále sleduje, co se s případem děje a jak se vyvíjí.

PILA vyvíjí také propagační aktivity k rozvoji pro bono kultury, jejichž cílem je zvýšení počtu advokátů, kteří se systematicky zapojují do pro bono aktivit, a to zejména ve spolupráci s nevládními organizacemi. Snaží se o zvyšování sociální prestiže pro bono mezi advokáty, dalšími příslušníky právních profesí a studenty právnických fakult, věnuje se rozvoji profesních dovedností advokátů v oblasti ochrany lidských práv a veřejných zájmů. *PILA* pořádá vzdělávací workshopy pro advokáty, otevřela k podpisu advokátům pro bono deklaraci, organizuje semináře a konference o tématu pro bono, připravuje vyhlášení pro bono ceny, usiluje o vytvoření pro bono fondu financovaného z části přisouzených nákladů řízení odpovídající odměně advokáta, který poskytoval v daném případě právní služby pro bono.

Výše uvedené srovnání modelů organizace pro bono právních služeb je inspirativní pro rozvoj dalších modelů pro bono aktivit v České republice. Možnosti rozvoje dalších forem pro bono aktivit do budoucna spočívají v propojení advokátních kanceláří s právními klinikami na právnických fakultách, vytváření partnerství mezi konkrétní právní firmou a NNO, v dlouhodobých stážích komerčních právníků v NNO, ve zvýšení kapacity advokátů pracovat na „*public interest*“ kauzách a zvýšení objemu poskytování pro bono služeb v těchto kauzách. Dalšími aktivitami mohou být vytvoření manuálů a dalších materiálů pro advokáty poskytující pro bono právní služby týkající se managementu pro bono programů, a spolupráce s nevládními organizacemi, rozšíření vzdělávacích aktivit a materiálů pro advokáty v právních oblastech, kde jsou pro bono služby potřebné.

---

¹¹ Tato část doplněna překladatelkou.

Pro bono centrum kontakt:

Public Interest Lawyers Association

Pro bono centrum

Senovážné náměstí 24, 110 00 Praha 1

Tel: + 420 777 668 710

www.probonocentrum.cz

Bulletin Bezplatné právní pomoci 1/2009**Redakce:**

Příprava bulletinu: Theodor Klán

Korektura: PhDr. Kateřina Kloubová,

E-mail: pravnipomoc@pilaw.cz

Tel.: +420 774 651 728

Bulletin Bezplatné právní pomoci vychází každé dva měsíce, je registrován u Ministerstva kultury ČR pod evidenčním číslem MK ČR E 18546, vydává: Public Interest Lawyers Association, Pěrvrátílská 330, 390 01 Tábor, IČ: 26640783.